

Kuulemispyyntönne 30.4.2026/Kunta- ja hyvinvointijaosto tiistai 12.5.2026 klo 9.30

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027–2030

Suomen talouskasvu on madellut nollan tuntumassa jo parikymmentä vuotta. Heikon talouskasvun juurisyy on hidas yksityisen sektorin kasvu ja heikko työn tuottavuus. Tämä heijastuu julkiseen sektoriin vaimeasti kehittyvinä verotuloina ja kasvavina menopaineina. Menopaineita kasvattavat myös väestön ikääntyminen ja geopoliittisen tilanteen kärjistyminen.

Valtion ja paikallishallinnon yhteenlaskettu rahoitusasema eli nettoluotonanto oli viime vuonna lähes 12 miljardia euroa alijäämäinen. Tästä kuntahallinnon osuus on vajaat miljardi euroa. Kehyskaudella valtion ja paikallishallinnon alijäämä on kasvamassa lähelle 19 miljardia euroa ja julkinen velka 100 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen. Kehitys on kestävämmällä uralla. Julkinen velkaantumisen tahti on kiihtynyt, vaikka Suomen lainsäädäntö on velvoittanut hallituksia tiukan rahoitusasematavoitteen asettamiseen jo useiden vuosien ajan.

Julkisen talouden vahvistamistavoite ei ole ohjannut tai rajannut riittävästi Orpon hallituksen päätösten kokonaisuutta. Erityisesti valtiontalouden tasapainottamiseen tähtääviä sopeutustoimia on tehty, mutta säästöt ovat jääneet kauas tavoitteistaan ja niiden rinnalla on toisaalta lisätty menoja ja investointeja palveluiden vahvistamiseksi. Myös työn ja yritysten verotusta on kevennetty. Leikkaukset esimerkiksi työttömyysturvaan tai korotukset asiakasmaksuihin valuvatkin osittain toimeentulotukitarpeen kasvuksi, josta kunnat rahoittavat puolet.

Kehyskaudella kuntien talouspaineita lisäävät sovitut palkkaratkaisut, työttömyysetuuksien kasvaneet rahoitusvastuut, valtionrahoitukseen kohdistuvat leikkaukset sekä moninaiset investointitarpeet. Kuntatalouden kehitysarvion mukaan kuntien tilanne on vaikeimmillaan vuosina 2026 ja 2027. Sen jälkeen kuntien taloustilannetta helpottaa valtionosuuksiin tehtyjen

määräaikaisten sote-leikkausten päättyminen ja henkilöstökulujen kasvun taittuminen. Kuntien taloudellinen eriytyminen kuitenkin jatkuu. Painelaskelman mukaan taloudelliset ongelmat ovat suurimmillaan 100 000–300 000 asukkaan kuntakokoryhmässä ja pienimmillään 5 000–10 000 asukkaan kuntakokoryhmässä.

Kuntien toimintaedellytyksiä helpottavat ja hallitusohjelmaan sisältyvät keskeiset isot uudistukset - kuntien rahoitusjärjestelmän uudistus, kiinteistöverouudistus ja kuntien taloudellista tilannetta helpottava norminpurku - eivät ole edenneet tällä hallituskaudella toivotulla tavalla. Valtionosuusuudistuksen kaaduttua vaarana on, että nykyisen sivistys- ja elinvoimakunnan sote-historia sekä erityisesti kunnan sote-poikkileikkausvuosien taloudellinen asema määrittävät kunnan valtionosuutta ja veroprosenttia vielä pitkään.

Hallitus leikkaa koulutuksesta ja työllisyydestä

Keskimäärin noin 85 prosenttia kuntien käyttötalouden tuloista muodostuu kunnan omista verotuloista ja toimintatuotoista. Valtionosuudet riittävät rahoittamaan enää vajaat 20 prosenttia kuntien peruspalvelujen menoista, kun osuus vielä kymmenen vuotta sitten oli lähes 30 prosenttia. Sote-uudistuksen jälkeen muutamien kuntien peruspalvelujen valtionosuus on painunut negatiiviseksi.

Kuntien valtionosuuksia on leikattu kuluvalle hallituskaudella toistuvasti ja asteittain kasvavilla päätöksillä. Yhden prosenttiyksikön suuruisen vuosittaisen indeksijarrun ohella valtionosuuksia on leikattu 75 miljoonalla eurolla vuonna 2026 ja 60 miljoonalla eurolla vuonna 2027. Valtionosuuksia on leikattu myös norminpurun varjolla, minkä lisäksi valtionavustuksia ja laskennallisia kotoutumiskorvauksia on supistettu rajusti.

Leikkaukset kuntien valtionrahoitukseen eivät tuo julkiseen talouteen säästöä eivätkä kohenna julkista velkasuhdetta. Leikkaus vahvistaa kyllä valtiontaloutta, mutta vastaavasti se vähentää kuntien tuloja heikentäen kuntataloutta. Tuloleikkaukset kunnissa johtavat veronkorotuksiin, lisävelanottoon tai kuntien palvelujen, lähinnä sivistystoimen ja työllisyyspalvelujen, leikkauksiin. Sivistystoimen osuus kuntien nettokäyttökustannuksista on noin kolme neljäsosaa.

Kirjaukset siitä, että valtio sitoutuu kompensoimaan kunnille asetettavat uudet tehtävät ja velvoitteet sekä mahdolliset tehtävien laajennukset täysimääräisesti, jäävätkin katteettomiksi niin kauan kun valtio lisätessään kuntien menoja ja kohdistessaan niihin valtionosuusmäärärahan, leikkaa samoja valtionosuuksia momentin toisella rivillä pois.

Valtion toimenpiteiden yhteisvaikutus heikentää kuntataloutta

Julkisen talouden suunnitelman mukaan Orpon hallituskauden päätökset vahvistavat kuntataloutta noin 100 miljoonalla eurolla. Merkittävin yksittäinen kuntataloutta vahvistava hallituksen toimenpide on 277 miljoonan euron valtionosuuslisäys vuonna 2025 sote-siirtolaskelman vaikutusten lieventämiseksi. Yhteensä kuntien tehtäviä, velvoitteita ja rahoitusvastuita muuttaneita linjauksia on vähintäänkin useita kymmeniä.

Valtaosa julkisen talouden suunnitelman kuntalinjauksista olettaa kuntien menojen ja tulojen lisääntyvän päätöksen seurauksena yhtä paljon. Käytännössä harva päätös on kuitenkaan kuntatalouden, tai edes yksittäisen kunnan, kannalta neutraali. Räikein esimerkki kuntien kustannuksia paisuttaneista, mutta kuntatalouden kannalta neutraaliksi oletetusta uudistuksesta on TE-palvelu-uudistus, joka siirtyi kuntiin vuoden 2025 alussa yhteensä noin 240 miljoonaa euroa aliresurssoituna huomioiden palvelujen järjestämisen kustannukset ja työttömyysturvan rahoitusvastuiden kasvu. Lisäksi kuntien rahoittamat toimeentulotukimenot kasvavat vuonna 2027 arviolta 120 miljoonaa euroa.

Marinin hallituksen päättämän, mutta Orpon hallituskaudella toteutuneen TE-palvelu-uudistuksen talousvaikutusta ei huomioida julkisen talouden suunnitelman kuntavaikutuksissa lainkaan. TE-uudistus huomioiden valtion toimenpiteiden vaikutus kuntiin painuukin miinukselle jo vuodesta 2025 lähtien. Arviot kuntatalouden tilasta kehyskauden lopussa ovat tässä vaiheessa hyvin laskennallisia.

Kuntien etuuskuluista yli 80 prosenttia tulee pitkäaikaistyöttömistä; tähän tarvitaan lyhyen ja pidemmän aikavälin ratkaisuja

Heikon työllisyystilanteen pitkittyessä, kuntien työttömyysetuuskuluista jo yli 80 prosenttia syntyy yli 400 päivää työttömänä olleista eli pitkäaikaisyöttömistä. Työmarkkinat avautuvat muutoshetkellä ensin lyhyen aikaa työttömänä olleille, jonka seurauksena työttömyysturvan kuntaosuus tulee pysymään korkeana ainakin kuluvan vuoden ajan mutta todennäköisesti pidempäänkin. Pitkäaikaistyöttömien työllisyysseteli tuo helpotusta tilanteeseen, mutta sen lisäksi tarvittaisiin isompia toimia esimerkiksi arviointia hyvinvointialueiden roolista ja kannustimista osana työllisyyden hoitoa.

Kuntaliitto esittää pitkäaikaistyöttömien määrän jatkaessa kasvuaan, että työttömillä olisi määräaikaaisesti mahdollisuus opiskella tutkintoon ja/tai tutkinnon osiin johtavia opintoja työttömyysetuudella siten, että opiskelun ajalta työttömyysetuudesta vastaisi valtio. Työvoimakoulutus ja omaehtoinen koulutus työttömyysetuudella ovat tähän toimivimpia välineitä, joiden käyttöä tulisi merkittävästi laajentaa etuuskulujen rahoitusvastuisiin

tehtävällä määräaikaisella, esimerkiksi vuoden 2028 loppuun voimassa olevalla muutoksella. Se tukisi pitkään työmarkkinoilta poissa olleiden mahdollisuuksia työllistyä ja varmistaisi Suomelle osaavaa, koulutettua työvoimaa, jota talouden kasvu ja kiristynvä kansainvälinen kilpailu edellyttävät.

Alkaneiden palkkatukijaksojen määrä on sen hyvistä vaikutuksista huolimatta romahtanut ja yksi syy siihen on palkkatuen määräajat. Kuntaliitto ehdottaa, että määräajat poistetaan ja työvoimaviranomainen määrittelee palkkatuen keston. Työssäoloehto kertyy maksetun palkan ja tehdyn työn perusteella ja se koetaan laajalti oikeudenmukaiseksi. Kuntaliitto esittää myös työssäoloehdon palauttamista palkkatuettuun työsuhteeseen ja nostamista myös palkkatuetussa työssä 100 %:iin. Muutos tekisi työntekijöistä samanarvoisia mahdollisen työttömyyden edessä ja vaikuttaisi positiivisesti työnhakijoiden halukkuuteen ottaa työtä vastaan.

Kuntien vastuulla olevien työllisyyspalvelujen järjestäminen ja työkyvyn tukeminen vaativat usein myös sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalvelujen saatavuutta. Nämä palvelut ovat nykyisin hyvinvointialueiden vastuulla. Hyvinvointialueilla tulisi olla kuntien tavoin yhteisten asiakkaiden osalta kannustavaa rahoitusvastuuta sekä työttömyysturvasta että toimeentulotuesta.

Kuntaliitto esittää myös selvityksen tekemistä siitä, mikä on palveluiden väliin pudonneiden ja nykyisistä palveluista hyötymättömien asiakkaiden todellinen määrä. Samassa selvityksessä olisi tarkoituksenmukaista tunnistaa myös palvelukatveet ja selvityksen pohjalta tehdään ratkaisuehdotukset. On päästävä tilanteeseen, jossa oikeat henkilöt ovat oikeiden etuuksien ja palvelujen piirissä.

Lopuksi

Kuntatalouden kehitys on yhä riippuvaisempi yleisestä talouden ja työllisyyden ja siten verotulojen kehityksestä. Myös tuottavuutta on kyettävä parantamaan. Rakenteellisia uudistuksia tarvitaan, jotta kuntien rahoitus ja velvoitteet saadaan paremmin tasapainoon, investointipaineista selvittää ja eriytymiskehitykseen löydetään ratkaisuja. Tässä käynnistynyt parlamentaarinen kuntien tulevaisuustyö on tärkeässä osassa.

SUOMEN KUNTALIITTO

Timo Reina
Varatoimitusjohtaja

Liite

Dia: Valtion toimenpiteet vuosina 2025–2027 eivät vahvista kuntataloutta